

بولتن کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی
شماره سوم، اسفند ۱۳۹۶

گروه آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی تبریز
دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

بولتن کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی

فهرست مطالب

- سخن سردبیر
بخش اول: اخبار
اقدامات بنیادی جدید در گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی
۲
۲
۳
۴
۴
۴
۵
۹
- اقدام برای توسعه
بازدید اعضای هیات بورد کتابداری و اطلاع رسانی
پزشکی از گروه کتابداری
- اهم فعالیت های علمی - پژوهشی گروه
برگزاری کارگاه های علمی
کسب امتیازات پژوهشی اعضا هیات علمی
برگزاری ژورنال کلاب های دانشجویان
فعالیت های علم سنجی
- بخش دوم: مقالات آموزشی و پژوهشی
فناوری اطلاعات در کتابخانه
صغری نظام دوست
مدیریت مجموعه منابع کتابخانه با استفاده
از سیستم اطلاعات مکانی
صغری نظام دوست

عنوان نشریه: بولتن کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی
فاصله نشر: سالنامه، شماره سوم، اسفند ماه ۱۳۹۶
آدرس: تبریز- دانشگاه علوم پزشکی تبریز- دانشکده مدیریت
و اطلاع رسانی پزشکی- طبقه اول- گروه کتابداری و اطلاع
رسانی پزشکی

بولتن کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی تبریز
دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی
گروه آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی

صاحب امتیاز

گروه آموزشی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه
علوم پزشکی تبریز

مدیر مسئول و سردبیر

وحیده زارع گاوگانی

مدیر اجرایی

مینا محامی

صفحه آرایی و گرافیک داخلی

حکیمه خاطری

طراحی جلد

حکیمه خاطری

همکاران این شماره

مینا محامی، حکیمه خاطری، صغری نظام دوست

تاسیس: تابستان ۱۳۹۴

هدف: خبری، آموزشی و پژوهشی

پوشش: ملی

هدف

این بولتن با هدف خبری، آموزشی و پژوهشی تولید می شود. مخاطبین این بولتن تمام دانشجویان و محققانی هستند که با کارهای تحقیقاتی و نشر دانشگاهی مرتبط اند.

اهداف اختصاصی انتشار این بولتن را می توان در دو بخش تقسیم بندی نمود:

الف- بخش اطلاعاتی آن جنبه آموزشی، پژوهشی و توانمند سازی دارد و در آن اطلاعات مربوط به روش های پژوهشی، مسائل اخلاقی - پژوهشی مانند سرقت ادبی و باز نمودهای متنوع آن، جستجو و بازیابی مدارک و مقالات از وبگاه ها و پایگاه های اطلاعاتی، مفاهیم و مصادیق علم سنجی، دگر سنجی (آلتمتریکس)، ابزارها و توانمندی های ضروری برای یک پژوهشگر مانند ORCID، رتبه بندی دانشگاه ها، انتشار و استهلاک نتایج تحقیقات (PublishOrPerish) و توصیه نامه های مربوط به نشر اطلاعاتی ارائه می شود.

ب- بخش خبری این بولتن بیشتر جنبه آگاهی رسانی اخبار مربوط به تغییرات و نوآوری های انجام شده در گروه آموزشی کتابداری دارد که مخاطب/ ذینفعان اصلی آن دانشجویان، اعضای هیئت علمی و سیاست گذاران آموزشی دانشکده و دانشگاه می باشند.

سیاست انتشاراتی

فاصله انتشاراتی بولتن کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی دو فصلنامه است. این بولتن بصورت دسترسی باز، منتشر می شود و درج آگهی ها در آن با پرداخت هزینه پذیرفته می شود. پوشش انتشاراتی آن کشوری است و بصورت آنلاین و چاپی منتشر می شود. در صورتی که مقالات آموزشی، پژوهشی و مروری شما به اهداف و حیطه های تحت پوشش بولتن مربوط باشد، حتما برای ما بفرستید تا در شماره های آتی آن به چاپ برسد.

محورها و دامنه موضوعی

محورهای اصلی این بولتن مواردی از جمله: مقالات آموزشی، پژوهشی و مروری در موضوعات کتابداری و علوم اطلاعات، تکنولوژی اطلاعاتی و ارتباطی، شبکه های اجتماعی، نرم افزارها، موتورهای جستجو، پایگاه های اطلاعاتی، نرم افزارهای متن باز، دسترسی باز، وب ۲، وب معنایی، هستی شناسی، مدیریت دانش و اطلاعات، تعامل انسان با کامپیوتر، ذخیره و بازیابی اطلاعات، مرورهای نظام مند و فرا تحلیل ها، اقتصاد نشر، سیاست گذاری نشر، ترسیم نقشه های علمی و هرآنچه که به اطلاعات و خدمات اطلاعاتی یا سیستم های اطلاعاتی مربوط می شود، را در برمی گیرد.

شرایط نشر

مقالات پژوهشی و مروری حتما باید استاندارد ساختاری را رعایت کنند. چکیده مطالب که در آن هدف و مخاطبین و موارد استفاده، کلید واژه و توصیفگر مناسب قید شده باشد، الزامی است. مطالب آموزشی و پژوهشی و مروری حتما دارای رفرنس باشد. رفرنس ها به روش APA نوشته شود. مطالب شامل سرقت ادبی، چاپ تکراری و موارد غیر اخلاقی نشر نباشد. در صورت رونویسی از مطالب نشر شده و نشده از دیگران، حتما باید ارجاع به منابع اصلی داده شود و در صورتی که اثر ادبی دارای تضاد منابع با دیگران باشد، این مورد حتما قید شود.

شرایط ویراستار مهمان

این نشریه ویراستار مهمان می پذیرد. افراد واجد شرایط از بین اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی می توانند با پرکردن فرم درخواست ویراستاری مهمان در دفتر نشریه (گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی) تمام کارهای یک شماره را به عنوان ویراستار مهمان زیر نظر سردبیر انجام دهند. این موارد شامل فراخوان مقاله، تنظیم مقالات و اخبار، صفحه آرایی و گرافیک با همکاری مجموعه همکاران موجود نشریه یا همکاران خارجی می باشد.

بخش

اول:

اخبار

کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی موفق به جلب نظر اعضای بورد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی برای بازدید از امکانات و شرایط دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی در مهر ماه ۱۳۹۶ شد. همچنین گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در ادامه روند توسعه رشته و گروه، اقدامات اولیه برای راه اندازی دوره مجازی مدیریت مبتنی بر شواهد در مقطع دکترا و ارشد را آغاز کرد.

بازدید اعضای هیات بورد کتابداری و اطلاع

رسانی پزشکی از گروه کتابداری

اعضای محترم بورد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی شامل آقایان دکتر آزاده و دکتر خسروی، روز شنبه مورخ ۲۹ مهر ماه ۱۳۹۶ از دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز بازدید کردند. در این بازدید دکتر اهری رییس دانشکده، دکتر حنایی قائم مقام معاونت آموزشی دانشگاه و مشاور رئیس دانشگاه در روابط بین الملل، دکتر حبیبی معاون آموزشی دانشکده، دکتر قوجا زاده مسئول محترم مرکز توسعه و هماهنگی پژوهش دانشگاه (RDCC) و نماینده مرکز پزشکی مبتنی بر شواهد دانشگاه (EBM) و سرکار خانم دکتر زارع مدیر گروه محترم کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی به ارائه موضوعات مرتبط پرداختند. سپس اعضای محترم بورد از قسمت های مختلف دانشکده از جمله سایت دانشجویان دکتری، کتابخانه، اتاق اساتید و

اقدامات بنیادی جدید در گروه کتابداری و

اطلاع رسانی پزشکی

اقدام برای توسعه رشته

گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی برای توسعه رشته و گروه، از دو سال گذشته (۱۳۹۴ و ۱۳۹۵) اقدامات مقدماتی برای ایجاد سه گرایش جدید رشته از جمله کتابداری مبتنی بر شواهد، علم سنجی پزشکی و رشته رسانه و سلامت در سطح کارشناسی ارشد و Ph.D کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی را آغاز کرد در این خصوص بعد از مطرح کردن و تصویب موضوع در جلسه گروه و جلسه شورای آموزشی دانشکده نسبت به تدوین سرفصل ها و جمع آوری پیشینه ها اقدام شد و همچنین در این راستا گروه مجوز جذب ۲ نفر نیروی هیئت علمی کتابداری برای ۵ سال آینده را در گروه اخذ نمود. در سال ۱۳۹۶ پیرو درخواست ها و پیگیری های مکرر گروه در خصوص تاسیس دوره دکتری

بولتن کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی ۴

کارشناسان گروه و سالن کنفرانس و آزمایشگاه کتابداری دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی بازدید به عمل آوردند. همچنین اعضای محترم بورد نشست صمیمی با دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در خصوص مسایل و چالش های رشته کتابداری و سرفصل های دروس از دیدگاه دانشجویان نیز برگزار کردند.

اهم فعالیت های علمی _ پژوهشی گروه

برگزاری کارگاه های علمی

گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی با همکاری مرکز توسعه و هماهنگی پژوهش (RDCC) کارگاه آشنایی با SEO و رتبه بندی در گوگل اسکالر را به سرپرستی دکتر زارع برگزار کرد.

کسب امتیازات پژوهشی اعضای هیات علمی

فرآیند آموزشی گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در دهمین جشنواره آموزشی شهید مطهری با عنوان «تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه های آموزشی درس سیستم های اطلاع رسانی پزشکی برای دانشجویان گروه های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه علوم پزشکی تریز»، موفق به کسب رتبه اول در جشنواره توسط دکتر محمد هیوا عبدخدا (عضو

فعالیت های علم سنجی

پیرو نامه اداری ریاست محترم دانشگاه علوم پزشکی در تابستان سال ۱۳۹۶ مبنی بر تکمیل لینک به پروفایل های پژوهشی ORCID ، Research ID ، Google Scholar و Scopus اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سامانه علم سنجی، مرکز علم سنجی دانشگاه علوم پزشکی تبریز با تشکیل جلسه اضطراری و بررسی نظرات کارشناسان در اجرای این پروژه در نهایت با تشکیل تیم ده نفره از کارشناسان مرکز علم سنجی اقدام به جمع آوری از اطلاعات اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه جهت ایجاد و یا تکمیل پروفایل های پژوهشی این افراد در چهار پایگاه اطلاعاتی ORCID ، Research ID ، Google Scholar و Scopus انجام شد.

هیات علمی گروه) به عنوان فرایند برتر آموزشی دانشگاه در حیطه تدوین و بازنگری برنامه های آموزشی شد.

برگزاری ژورنال کلاب های دانشجویان

دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در جهت اطلاع رسانی از ماهیت رشته و نشان دادن توانمندی های رشته کتابداری همانند سال های گذشته هر کدام با موضوعات تازه و مرتبط جلسات ژورنال کلاب را در طول ترم وبه طور مرتب برگزار کردند.

نتیجه اقدامات بشرح زیر است:

- تعداد پروفایل‌ها افزایش چشمگیری یافته است. از سقف تعیین شده در پایش وزارتی هم رد شده و نزدیک به صد در صد است.

- در دوره ارزیابی قبلی (خرداد) پایین‌ترین تعداد پروفایل مربوط به پایگاه تامسون (Research ID) ۱۶ درصد بوده که در حال حاضر به ۸۱ درصد افزایش یافته (در جدول سامانه با ISI، WOS نوشته شده است).

- ORCID از ۲۶ درصد به ۹۰ درصد افزایش یافته است.

- Google Scholar از ۲۳ درصد به ۷۸ درصد افزایش یافته است. اما برای حدود ۱۰ درصد دیگر هم پروفایل باز شده بود چون افراد خودشان نبودند و تایید نشده سامانه نپذیرفت. و همچنین برخی از اعضای هیئت علمی پروفایل‌شان را Public نکردند و سامانه خطا گرفت و ناچاراً حذف شدند.

- متعهدین خدمت که تعهدشان تمام شده بود شناسایی و بعد از تایید کارگزینی و یا ریاست دانشکده به وزارت اعلام شد و از لیست اعضای هیئت علمی در سامانه حذف شدند. این کار موجب کاهش تعداد کل افراد دانشگاه می‌شود و در رتبه بندی و محاسبات تاثیر مثبت دارد.

- لذا اعضای هیئت علمی بازنشسته شناسایی و به وزارت معرفی شدند تا در پروفایل دانشگاه به عنوان بازنشسته/ غیرفعال مشخص شود (لازم به

ذکر است افرادی که بعد از بازنشستگی استخدامی از نظر علمی به تولید علمی می‌پردازند مستثنی شد). بدین ترتیب در ارزیابی با شاخص‌های کمی تغییرات مثبتی حاصل شد.

- اعضای فعال در حال حاضر ۸۳۹ نفر دیده می‌شود و کل اعضا ۸۶۶ نفر می‌باشد.

- میانگین h-Index دانشگاه در خرداد ماه ۴/۰۴ و اکنون به ۴/۲۵ افزایش یافته است که مشخص نمودن اعضای بازنشسته با برجسب (بازنشسته/ غیرفعال) نیز در این موثر بوده است. (تصویر پیوست ۱ و ۲)

- فایل‌های CV و عکس‌های هیئت علمی نیز در حال جمع‌آوری و افزودن به سامانه هست.

- ادغام اسامی افراد هم تاجای ممکن انجام شد ولی تکمیل نشده است چون نیازمند حضور خود افراد و یا داشتن پسونرد افراد است که بجای آن‌ها مکاتبه صورت گیرد.

فعالیت‌های انجام شده تا رسیدن به نتیجه فعلی بطور خلاصه شامل موارد زیر بود:

- مراجعه حضوری به بیمارستان‌ها، دانشکده‌ها و اتاق اعضای هیئت علمی توضیح دادن اهمیت کار و ادامه کار آموزش انفرادی و گروهی اعضای هیئت علمی استفاده از پتانسیل کارشناسان گروه‌ها و آموزش آن‌ها.

- باز کردن ایمیل در Google Scholar نیازمند مراجعه حضوری و توجیه افراد و کسب توافق

و ترغیب همه اعضای هیئت علمی جدید و قدیمی برای چاپ مقاله در مجلات سایمگو (اسکوپوس) بطوریکه همه افراد در اسکوپوس دارای پروفایل باشند.

- معرفی راه های افزایش رویت پذیری و استناد گیری برای اعضای هیئت علمی بصورت کارگاه های کوچک توسط تیم علم سنجی دانشکده ها و کمک به افزایش اچ.

- استفاده از نرم افزارهای استناد یاب مانند KUSOS برای معرفی مقالات هیئت علمی در وب و کمک به استنادشدن.

جدول ۱- گزارش مقایسه ای عملکرد دانشگاه در سامانه علم سنجی در خرداد و مرداد ماه ۱۳۹۶

زمان گزارش گیری	اعضای فعال	کل اعضای دارای رکورد در سامانه	لینک به Google Scholar	لینک به Scopus	لینک به WOS/ISI	لینک به ORCID
خرداد ۱۳۹۶	۸۷۶	۸۷۶	۲۱۰ (۳%)	۷۸۳ (۸۹%)	۱۴۷ (۱۶%)	۲۳۱ (۲۶%)
شهریور ۱۳۹۶	۸۳۹	۸۶۶	۶۴۸ (۷۸%)	۷۹۰ (۹۱%)	۷۰۵ (۸۱%)	۷۸۷ (۹۰%)

آن ها و چندین بار تماس تلفنی و اطلاع دادن به افراد برای Confirm و ثبت ایمیل بود.

- باز کردن ORCID و Researcher ID و ارسال پسورد به صاحبان پروفایل و وارد کردن کد در سامانه.

- برخی از دانشکده ها در حال حاضر تقریباً ۱۰۰٪ پروفایل هایشان تکمیل شده است. و برخی همکاری در آن ها کمتر بوده و پراکندگی زیاد است و باید اقدام دیگری انجام شود. بخاطر اینکه فرایند بسیار زمان بر است و لازمه اتمام آن در دسترس بودن اعضای هیئت علمی و همکاری آن ها است.

پیشنهادهات:

- باز کردن پروفایل اسکالر با همکاری مرکز آمار و اطلاع رسانی برای افراد باقی مانده برای تکمیل پروفایل اسکالر که خیلی هم مورد تاکید وزارت است باید اقداماتی انجام گیرد. مذاکره هایی با مرکز آمار و اطلاع رسانی در این خصوص انجام شد. بنظر می رسد بهترین و نهایی ترین راهکار باز کردن پروفایل ها برای اعضای هیئت علمی باقی مانده و ارسال اطلاعات آن ها به خودشان است.

- و نیز آن عده هم که پروفایل هایشان را خصوصی (private) انتخاب کرده اند الزاماً باید Public کنند تا در سامانه دیده شوند.

- در حال حاضر حدود حداقل ۱۰ درصد هم بخاطر Public نبودن در سامانه دیده نمی شوند تشویق

بخش دوم:

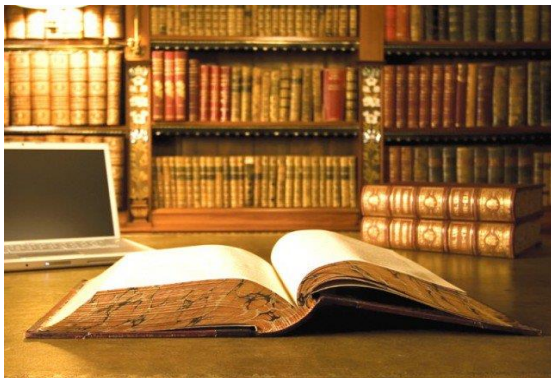
مقاله های
آموزشی و
پژوهشی

دولتی قطعاً بهره گیری فناوری اطلاعات در کتابخانه ها را تحت تأثیر قرار خواهند داد.

میزان موفقیت بهره گیری از تکنولوژی های نوین نیز به میزان توافق بین این متغیرهای به هم مرتبط بستگی دارد. هر کدام از این عوامل ششگانه، مشخصات خاص خود را دارند ولی اساساً حلقه های یک زنجیر هستند و بستر را برای طراحی، نگاهداری و بهره گیری موفقیت آمیز فناوری اطلاعات هموار می کنند.

مزایای بکارگیری فناوری اطلاعات در کتابخانه

ارتقاء سواد اطلاعاتی مراجعان، افزایش کیفیت ارائه خدمات، ارتقای مهارت های کارکنان، ارائه منابع مشترک و با استفاده از فناوری و ابزارهای اطلاعاتی، افزایش سرعت و کیفیت انجام امور و تصمیم گیری ها، صرفه جویی در فضای کتابخانه از طریق دسترسی به متن کامل مجلات، مقالات و برخی کتب، تسهیل در جهت دسترسی کارکنان به سوابق قبلی اجرای امور.

فناوری اطلاعات در کتابخانه ها صغری نظام دوست^۱

مقدمه و تاریخچه

کتابخانه ها برای آنکه بتوانند جوابگوی نیازهای روبه رشد کاربران خود در عصر اطلاعات و ارتباطات باشند به استفاده از فناوری های اطلاعاتی رو آورده اند.

طی دهه های گذشته و در نتیجه پیشرفت های به وجود آمده در فناوری اطلاعات و ارتباطات، تحولات انقلابی در محیط های کتابخانه ها رخ داده است که در نتیجه آن، نقش های تازه ای را برای متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی طلب می کند. (علی سادات موسوی، ص ۱۰۷)

تعریف فناوری اطلاعات

دایره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی، فناوری اطلاعات را به عنوان هر سیستم، محصول، یا فرآیندی که زیربنای تکنولوژیکی داشته باشد شامل رایانه ها (سخت افزار و نرم افزار، پایانه ها، ارتباطات رایانه ای) و انواع شبکه ها (محلی، گسترده، شهری، اینترنت و اینترنت) در نظر گرفته است.

عوامل زیرساختی فناوری اطلاعات

عوامل زیرساختی متفاوتی نظیر عوامل فنی، مدیریتی، کارکنان، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و

واحد امانت و فناوری اطلاعات

فناوری نوین اطلاعات در واحد امانت نیز مانند سایر واحدها جهت تسهیل خدمات اطلاع رسانی کاربردهای ملموسی دارد. ثبت مشخصات امانت گیرندگان، تهیه فهرست مواد به امانت رفته، تهیه فهرست کتابهای رزرو شده، تهیه یادداشت های پیگیری و آمار و گزارشها از جمله هدفهای عمده خودکارسازی خدمات امانت است.

خدمات فنی کتابخانه و فناوری اطلاعات

الف. مجموعه سازی
ذخیره سازی بسیاری از منابع اطلاعاتی نظیر فهرست های مشترک، کتاب شناسی ها، فهرست مقالات، چکیده پایان نامه ها و نظایر آن به عنوان ابزار انتخاب و سفارش در حافظه کامپیوتر و روی سی دی ها از یک طرف دغدغه کمبود فضا و گسترش روز افزون قفسه ها در کتابخانه را کاهش داده است و از طرف دیگر با استفاده از شبکه جهانی اینترنت امکان دستیابی رایگان به بسیاری از اطلاعات فراهم می شود.

از دیگر فواید به کارگیری فناوری اطلاعات در

کتابخانه ها به شرح زیر است:

- افزایش مرغوبیت ارائه خدمات در کتابخانه
- افزایش مهارت کارکنان کتابخانه
- ارائه خدمات مراجع مدار در کتابخانه
- تغییر مفاهیم کتابخانه و کتابداران از منظر داخلی و خارجی
- ایجاد درآمد بوسیله ی خدمات با ارزش افزوده بالا
- استفاده خلاقانه و ابتکاری از منابع در دسترس
- استفاده از منابع مشترک با استفاده از فناوری و ابزارهای اطلاعاتی

تأثیر فناوری اطلاعات بر فعالیت کتابخانه ها

- مراجع محوری
- همکاری بین کتابخانه ای و اشتراک منابع
- استانداردسازی منابع

خدمات مرجع و فناوری اطلاعات

امروزه کتابخانه ها از خدمات پست الکترونیک و گفت و گوی زنده برای بخش مرجع استفاده می کنند تا بدین طریق از خدمات چهره به چهره پشتیبانی کنند. در خدمات مرجع الکترونیکی کاربران پرسش های خود را با ابزارهای الکترونیکی مانند پست الکترونیک یا فرم های مبتنی بر وب مطرح می سازند. در مقابل نیز، پاسخ های خود را از سوی افراد آگاه و متخصص و از طریق ابزارهای الکترونیکی دریافت می کنند.

- آموزش مستمر کارکنان جهت سازگاری بیشتر با تحولات جدید و استفاده بهینه از امکانات و تجهیزات رایانه ای.

- آموزش به مراجعہ کنندگان در مورد نحوه استفاده از فناوری های اطلاعاتی در کتابخانه.

- در نظر گرفتن بودجه ویژه جهت تهیه تجهیزات فناوری اطلاعات.

- آشکارسازی مزیت ها و جذابیت های کار با نظام های رایانه ای نسبت به روش های دستی به صورت نظری و عملی.

- تهیه و ارائه منابع کمیاب به صورت الکترونیکی.

- برگزاری سمینارهایی در زمینه فناوری های اطلاعاتی به منظور بحث و بررسی مشکلات موجود.

بحث و نتیجه گیری

با بررسی تحولات فناوری در کتابخانه ها، به این نتیجه می رسیم که در کتابخانه های آینده مواد و محمل های اطلاعاتی کتابخانه در مسیر کاهش حجم، کاهش وزن، کاهش هزینه، افزایش کارایی، افزایش سرعت، افزایش قابلیت، افزایش حجم ذخیره اطلاعات و قابلیت حمل و نقل پیش خواهند رفت. بنابراین کتابداران و دست اندرکاران آموزش کتابداری باید مسایل و چالش های حاصل از فناوری اطلاعات را در کتابخانه های خود در نظر بگیرند که طراحی این برنامه مستلزم به کارگیری تمام ظرفیت ها و توانمندی های موجود و انتخاب بهترین روش برای

ب. فهرست نویسی

یکی از تحولاتی که با ورود فناوری های نوین به کتابخانه ها روی داد ایجاد «سیستم های مشترک فهرست نویسی» بود. که طی آن گروهی از کتابخانه ها شروع به استفاده از پایگاه های اطلاعاتی بزرگ و متمرکز فهرست نویسی کردند.

از جمله فناوری هایی که امروزه در بخش فهرست نویسی کتابخانه ها بسیار کاربرد دارد، کامپیوتر است، کامپیوتر می تواند مقدار بسیار زیادی از اطلاعات یا داده ها را با سرعت زیاد پردازش کند و این دو عامل یعنی ظرفیت و سرعت، از دلایل عمده استفاده از کامپیوتر در بخش فهرست نویسی به شمار می آید.

و در آخر، رهنمودها و راهکارهایی جهت کارایی بهینه از فناوری های اطلاعاتی در کتابخانه های دانشگاهی پیشنهاد می شود:

- تأمین امکانات مورد لزوم یک زیرساخت مناسب.
- تقویت واحدهای دانشگاهی دروس فناوری اطلاعات رشته کتابداری از طریق افزایش این دروس و بکارگیری شیوه های بهتر ارائه آن ها.

- ترویج و شناساندن انواع خدمات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی به ویژه پایگاه های اطلاعاتی، شبکه های اطلاع رسانی و نحوه استفاده از آن به کاربران و کتابداران از طریق راهنماهای چاپی.

- جذب نیروهای متخصص جوان در رشته کتابداری و اطلاع رسانی و آشنا به فناوری اطلاعات.

پاسخگویی به تغییرات محیطی و هماهنگ شدن سازمان با این تغییرات است.

منابع

۱. اسدی، اصغر، ۱۳۷۹. ساختار سازمانی کتابخانه های دانشگاهی. دسترسی در: ۸۸/۸/۴ <http://www.Irandoc.ac.ir/Reports/Structure/Structure.htm>
۲. دانشنامه آزاد ویکی پدیا. (بی تا). تاریخچه فناوری اطلاعات <http://fa.wikipedia.org>.
۳. فدایی عراقی، غلامرضا. ۱۳۷۵. کتاب و کتابخانه: مدیریت و توسعه فرهنگی. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
۴. محسن زاده، فرانک. ۱۳۸۵. بررسی وضعیت استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه های دانشگاهی شهر کرمان. پایان نامه کارشناسی ارشد. علوم کتابداری و اطلاع رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۵. موکهرجی، آجیت کومار. ۱۳۸۲. تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسد الله آزاد. تهران: کتابدار.
۶. هوشیار یزدیان، مهدی. ۱۳۸۱. تأثیر فناوری اطلاعات بر توسعه خدمات کتابخانه ها. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی و نسخه شناسی آستان قدس رضوی. (۱۷): ۵۷-۶۰. Jain, Satis. 2000. Information technology. New Dehli: DPB publication
۷. داورپناه، محمدرضا. «موانع زیرساختی بهره گیری از فناوری اطلاعات در کتابخانه های دانشگاهی

ایران». کتابداری و اطلاع رسانی. جلد پنجم. شماره ۲ (تابستان ۱۳۸۱): ص ۱-۲۳.

۸. داورپناه، محمدرضا. «برنامه ریزی زیرساخت تکنولوژی اطلاعات در کشورهای در حال توسعه». کتابداری و اطلاع رسانی. جلد دوم. شماره سوم (پاییز ۱۳۷۸): ص ۱-۲۲.

۹. زرگر، محمود. «اصول و مفاهیم فناوری اطلاعات». ویراسته ابوالقاسم زرگر. تهران: بهینه، ۱۳۸۲.

۱۰. سلطانی، پوری؛ راستین، فروردین. دانشنامه کتابداری و اطلاع رسانی. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۹.

۱۱. علی دوستی، سیروس؛ شیخ شجاعی، فاطمه، فناوری اطلاعات و کتابخانه ها. تهران: پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۸۵.

۱۲. عماد خراسانی، نسرين دخت. خدمات عمومی کتابخانه و شیوه های آن. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۷۹.

۱۳. کیانی، حسن. «اینترنت و تاثیر آن بر فرآیند امور فنی و غیر فنی در کتابخانه ها». در گزیده مقالات همایش سراسری اینترنت و کاربرد آن در کتابخانه ها. گردآوری و ویراستاری حسن کیانی خوزستانی. تهران: دبیزش، فرم بند، ۱۳۸۳. ص ۱۱-۱۹.

۱۴. هانتر، اریک، فهرست نویسی کامپیوتری. ترجمه جعفر مهرداد، مجید آذرخش. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۷۲.

۲۰. سالارپور، هدی، نقش فناوری های نوین اطلاعاتی در کتابخانه های دانشگاهی و رهنمودهایی جهت کارایی بهینه از این فناوری ها.

۲۱. ناخدا، مریم؛ حرّی، عباس؛ عوامل موثر بر کاربرد فناوری اطلاعات با تاکید بر کتابخانه های دانشگاهی. مجله کتابداری. سال سی و نهم. دفتر چهل و سوم. بهار و تابستان ۱۳۸۴. ص ۵۷-۷۶.

مدیریت مجموعه منابع کتابخانه با استفاده

از سیستم اطلاعات مکانی

صغری نظام دوست

سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS

یک سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS یک سیستم رایانه ای برای دریافت، ذخیره سازی، بررسی و نمایش داده های مرتبط با داده های روی سطح زمین است. GIS می تواند انواع متفاوتی از داده را روی یک نقشه نمایش دهد. این ویژگی کارشناسان را قادر می سازد تا الگوها و روابط را آسان تر دیده، تجزیه و تحلیل کرده و درک کنند.

در یک مفهوم کلی این اصطلاح هر نوع سیستم اطلاعات را که اطلاعات جغرافیایی را ادغام، ذخیره سازی، ویرایش، تجزیه و تحلیل، به اشتراک گذاری و نمایش می دهد توصیف می کند. نرم افزارهای GIS ابزارهایی هستند که به کاربران امکان پرس و جوهای تعاملی، تجزیه و تحلیل داده های مکانی،

۱۵. هوشیار یزدیان، مهدی. «تاثیر فناوری اطلاعات بر توسعه خدمات کتابخانه ها». کتابداری و اطلاع رسانی. جلد پنجم. شماره اول (مهر ۱۳۸۱): ص ۵۷-۶۹.

۱۶. باقریان، نجمه. فناوری اطلاعات در کتابخانه ها. ماهنامه اطلاع یابی و اطلاع رسانی. شماره ۱۵.

۱۷. سادات موسوی، علی: تاج الدینی، اورانوس؛ شریف مقدم، هادی. بررسی تطبیقی آشنایی با مهارت های فناوری اطلاعات: کتابداران کتابخانه های دانشگاه تهران و دانشگاه اسلو. فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش شناسی. سال اول. شماره سوم. پاییز ۱۳۹۳.

۱۸. رئیس، صدیقه؛ جوکار، عبدالرسول؛ پاپی، احمد. تاثیر فناوری های اطلاعاتی بر استفاده کاربران از خدمات مرجع از دیدگاه کتابداران مرجع کتابخانه های مرکزی دانشگاه های ایران. مدیریت اطلاعات سلامت. دوره هشتم. شماره ششم. بهمن و اسفند ۱۳۹۰.

۱۹. اسکروجی، رقیه؛ قاضی میرسعید، سیدجواد؛ صولتی ماسوله، رامین. بررسی استفاده از فناوری اطلاعات در سازماندهی مواد کتابخانه های مرکزی دانشگاه و دانشکده های علوم پزشکی ایران، ۱۳۸۵.

فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت سلامت. دوره ۱۱. شماره ۳۲. تابستان ۱۳۸۷.

ویرایش داده ها در نقشه و ارائه نتایج تمام این عملیات ها را می دهند.

به کمک تکنولوژی GIS کارشناسان می توانند مکان پدیده های مختلف را به منظور کشف ارتباط بین آنها مقایسه کنند. برای مثال با استفاده از GIS، یک نقشه می تواند شامل سایت های آلاینده مانند پمپ بنزین ها و سایت های حساس به آلاینده گی مانند تالاب ها باشد. چنین نقشه ای به کارشناسان کمک می کند تالاب هایی را که در معرض بیشترین خطر هستند شناسایی کنند.

تاریخچه توسعه سیستم اطلاعات جغرافیایی نخستین کاربرد ثبت شده از اصطلاح سیستم اطلاعات جغرافیایی توسط Roger Tomlinson در سال ۱۹۶۸ در مقاله اش تحت عنوان "A Geographic Information System for Regional Planning" می باشد. تاملینسون همچنین به عنوان پدر «GIS» شناخته می شود.

اولین کاربرد سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS در نمایش همه گیری وبا در ۱۸۵۴- تاریخچه توسعه

E. G. Gilbert سیستم اطلاعات جغرافیایی نسخه 1958 از نقشه ۱۸۵۵ John Snow از شیوع وبا در سوهو که نشان دهنده دسته های موارد وبا در همه گیری لندن ۱۸۵۴ می باشد.

پیشرفت سخت افزار رایانه که توسط تحقیقات سلاح های هسته ای سرعت گرفت، منجر به توسعه همه منظوره نرم افزارهای نقشه برداری رایانه ای در اوایل دهه ۱۹۶۰ شد.

سال ۱۹۶۰ شاهد توسعه اولین سیستم اطلاعات جغرافیایی عملیاتی واقعی در شهر اتاوا ایالت اونتاریو در کانادا توسط دپارتمان فدرال جنگلداری و توسعه روستایی بود. که توسط دکتر Roger Tomlinson توسعه یافت و سیستم اطلاعات جغرافیایی کانادا - Canada Geographic Information System (CGIS) نام گرفت و جهت ذخیره سازی، تجزیه و تحلیل و تغییر داده های جمع آوری شده برای فهرست زمین های کانادا - Canada Land Inventory - استفاده می شد.

در سال ۱۹۸۶، Mapping Display and Analysis System (MIDAS)، اولین نرم افزار دسکتاپ GIS برای سیستم عامل DOS منتشر شد. نام این نرم افزار در سال ۱۹۹۰ زمانی که برای سیستم عامل ویندوز بازنویسی شد به MapInfo for Windows تغییر کرد.

در پایان صده بیستم رشد سریع در سیستم های مختلف بر روی پلتفرم های نسبتا اندک تلفیق و

سخت‌افزار: با توجه به مرحله‌ای که مطالعات در آن قرار دارد، کاربران می‌توانند از سخت‌افزارهای موجود استفاده نمایند.

نرم افزار: برای راه اندازی جی‌آی‌اس برنامه رایانه‌ای لازم است. از معروف‌ترین آن‌ها می‌توان به «آرک اینفو»، «آرک ویو»، «اسپانز»، «مپ اینفو» اشاره نمود که دارای توابع عملیاتی متعدد در جهت تجزیه و تحلیل مسائل و محاسبات آماری هستند و عمدتاً توسط شرکت‌های بزرگ رایانه‌ای تولید می‌گردند. اطلاعات: بدون اطلاعات نه هدفی وجود دارد و نه پیشنهادی. تمرکز توجه روی اطلاعات است. در واقع اکثر فعالیت‌ها برای اطلاعات انجام می‌شود، زیرا اطلاعات قلب جی‌آی‌اس را تشکیل می‌دهد. کیفیت اطلاعات یکی از مهم‌ترین موضوعات قابل توجه و اساسی می‌باشد. کیفیت اطلاعات در ارتباط مستقیم با دقت، صراحت، مبانی علمی، ترکیب اطلاعات، و تحلیل و مدل‌سازی است.

سازمان و نیروی انسانی: مهم‌ترین بخش تشکیل‌دهنده جی‌آی‌اس می‌باشد، زیرا سازمان و نیروی انسانی است که عملیات جی‌آی‌اس را کنترل می‌کند. سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای بسیار قوی جی‌آی‌اس بدون پشتیبانی کادر متبحر، به کارآیی مناسب نخواهند رسید. برای اجرای موفق سیستم، سازماندهی نیروهای متخصص و کارآمد که در جهت اجرا، بهینه نمودن و نهایتاً راهبری سیستم‌ها

استاندارد سازی شد و کاربران شروع به کاوش جهت مشاهده داده‌های GIS بر روی اینترنت کردند که نیازمند استانداردهای انتقال و فرمت داده بود. اخیراً تعداد رو به رشدی از پکیج‌های کد باز و آزاد GIS قابل اجرا بر روی طیفی از سیستم‌های عامل و قابل سفارشی‌سازی جهت اجرای وظایف مشخص وجود دارند. داده‌های مکانی و نرم افزارهای نقشه برداری که به طور فزاینده تولید می‌شوند بر روی شبکه جهانی وب قابل دسترس هستند.

جی‌آی‌اس در ایران

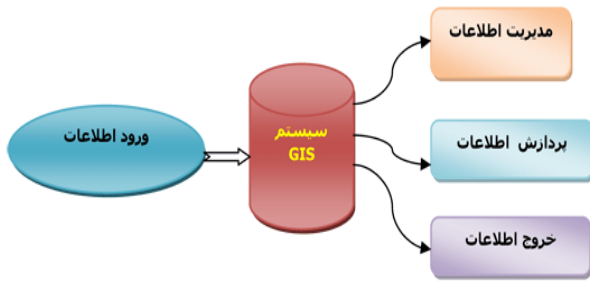
در ایران، اولین مرکزی که به طور رسمی استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی را در کشور آغاز کرد سازمان نقشه‌برداری کشور بود که در سال ۱۳۶۹ براساس مصوبه مجلس شورای اسلامی، عهده‌دار طرح به کارگیری این سیستم شد.

فعالیت‌های اجرایی پروژه ایجاد سیستم اطلاعات جغرافیایی در وزارت صنایع و معادن، از فروردین ۱۳۷۱ آغاز گردید و هم‌اکنون از این سیستم به طور گسترده در ارتباط با فعالیت‌های آن استفاده می‌گردد.

عناصر اصلی تشکیل دهنده سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی

جی‌آی‌اس بر روی هرمی با چهار طبقه زیربنایی ساخته شده است:

نقش‌های گوناگونی را ایفا می‌نمایند، الزامی است.
(صدیقی، مهری، ۱۳۸۳).

کاربرد جی آی اس در کتابخانه

مدیریت فضای داخلی و تجهیزات کتابخانه

مجموعه سازی و وجین نظام مند

مکان یابی ساخت کتابخانه جدید

مکان یابی کتابخانه‌ها در آینده

ساماندهی مدارک

پایگاه نقشه‌ها

راهنمای پیوسته کتابخانه

مسیریابی فضای داخل کتابخانه و...

امروزه حجم انتشار مطالب به اندازه‌ای رشد کرده

است که آن را پدیده انفجار اطلاعات نام نهاده‌اند.

(پورنقی، رویا، ۱۳۹۲).

این مسئله به این معناست که حتی در حوزه‌های

بسیار تخصصی هم نمی‌توانیم ادعا کنیم که از تمام

اطلاعات موجود مطلع هستیم و آنها را گردآوری

کرده‌ایم. در کنار مشکل فوق، کمبود منابع مالی

کتابخانه‌ها نیز معضلی اساسی است. مشکلات

دیگری مانند تأسیس فضای جدید برای افزایش

مجموعه، سازماندهی، حفاظت و نگهداری منابع

اطلاعاتی نیز وجود دارد؛ به طوری که با فرض تأمین

فرآیند تحلیل اطلاعات در سیستم اطلاعات

جغرافیایی

جی‌آی‌اس یک سیستم رایانه‌ای است که چهار

قابلیت اساسی را در رابطه با داده‌های زمین مرجع

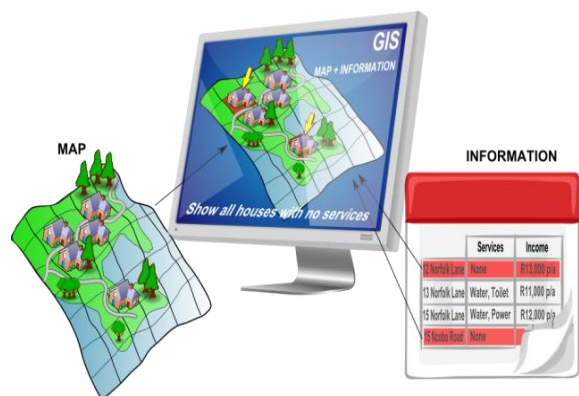
فراهم می‌آورد.

- ورودی داده‌ها

- مدیریت داده‌ها

- پردازش و تحلیل داده‌ها

- خروجی داده‌ها.

محور است که برای گردآوری، ذخیره، تحلیل و نمایش داده های مکانی و گرافیکی استفاده می شود.

معرفی نرم افزار ARCGIS

ARCGIS نرم افزاری است بسیار آسان برای کاربردهای GIS، که به کاربران این امکان را می دهد که به سادگی اطلاعات مکانی و داده های توصیفی را برای ایجاد نقشه ها، جداول و نمودارها به کارگیرند. این نرم افزار ابزارهای لازم برای جستجو، تحلیل داده ها و نمایش نتایج را با کیفیت مناسب در اختیار کاربران قرار می دهد.

در ArcView منابع اطلاعاتی ما روی Hard disk ریخته می شود، درحالیکه در ArcGis منابع اطلاعاتی عبارتند از: LAN، Hard disk و یا WAN و Internet.

قابلیت های عمده این نرم افزار عبارتند از:

- ۱- ایجاد یک پایگاه داده های اطلاعاتی
- ۲- محیط کاری و گرافیکی آسان
- ۳- داشتن مجموعه ای کامل از ابزارها
- ۴- داشتن نمونه هایی از داده های آماری قابل استفاده
- ۵- قابلیت نمایش نمودارهای اطلاعاتی

بحث و نتیجه گیری:

در این پژوهش فناوری جی آی اس به عنوان راه حلی برای کمک به مدیران و کتابداران کتابخانه درشناسایی میزان امانت قفسه های کتاب های موجود در کتابخانه مطرح شد. از طریق ادغام با

بودجه تهیه منابع اطلاعاتی، کتابخانه ها از تأمین سایر هزینه ها عاجزند. (محسنی، ۱۳۸۲)

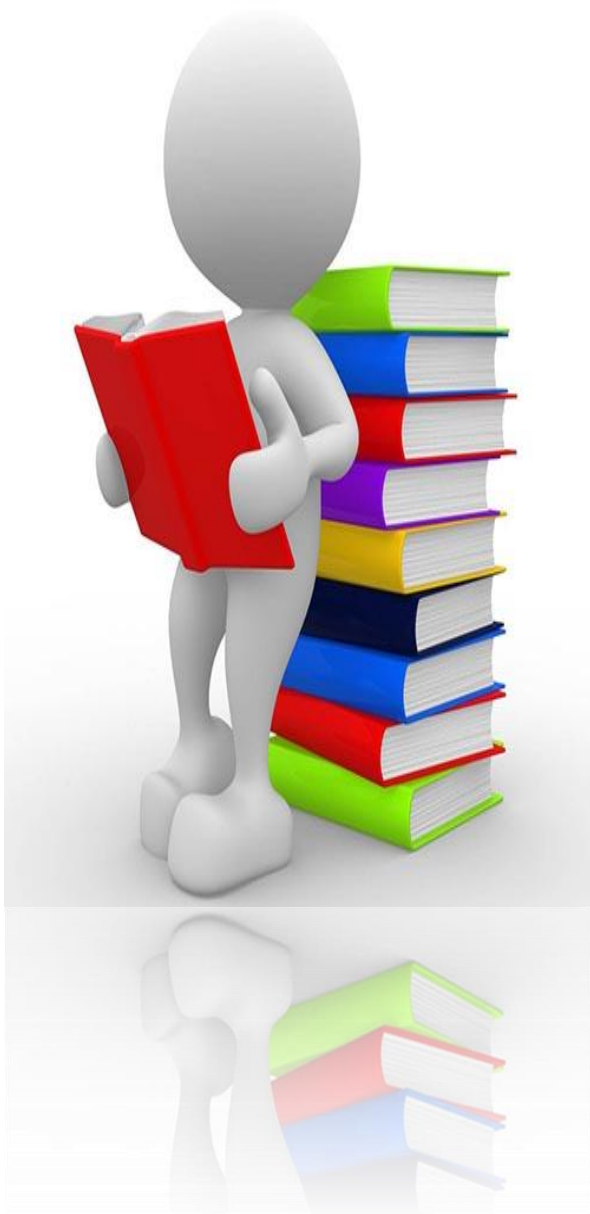
معضل رشد نامحدود منابع جدید در برابر محدودیت های فضای فیزیکی کتابخانه، به نگرانی بزرگی برای کتابداران و مدیران کتابخانه ها تبدیل شده است.

بیشتر کتابخانه های تحقیقاتی اروپا و برخی از کتابخانه های ایالات متحده آمریکا «رشد صفردرصدی» و «وجین» منابع را در سیاست های مجموعه های خود لحاظ کرده اند.

برای رسیدن به هدف مدیریت مجموعه منابع موجود در ساختمان کتابخانه، راه حل خوب این است که به مدیران و کارمندان کتابخانه کمک شود تا اطلاعات مربوط به میزان امانت مجموعه منابع کتابخانه را تجسم کنند. (آرفیلد، ۱۹۹۳)

چارچوب عملی برای چنین تجسمی «نقشه» است. ساخت نقشه ها و فهرست امانات منابع یک سیستم پیوسته یکپارچه، به اجرای یک سازوکار پردازش پویا نیاز دارد. نقشه ها باید به سرعت به جست و جوها پاسخ دهند. سیستم های مدیریت منابع و مجموعه سازی کنونی امکان ایجاد یکپارچگی بین نقشه و جست و جوی میزان امانت منابع را ندارند. شاید برنامه نویسی کامپیوتری این امکان را فراهم کند، اما بسیار پیچیده و پرهزینه خواهد بود، پس به نظر می رسد راه حل مناسب، استفاده از فناوری سیستم اطلاعات مکانی ۱۰ باشد. این سیستم، ابزاری رایانه

مدارک علوم زمین موجود در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. علوم اطلاع رسانی، دوره ۲۰، شماره ۱ و ۲ (پاییز و زمستان ۱۳۸۳).

سیستم های جاری فهرست پیوسته، جی آی اس به سیستم خودکاری تبدیل می شود که قادر است به سرعت محل یک مورد جست و جو را بر اساس میزان امانت پیدا و آن را بر روی نقشه های مختلف برجسته کند و نقشه ها را برای مدیران و کتابداران کتابخانه بر روی صفحه نمایش ارائه دهد. این سیستم در بهبود خدمات مجموعه سازی و مدیریت منابع مؤثر است و در نتیجه موجب بهبود اثربخشی استفاده از مجموعه کتابخانه می شود.

منابع

۱. محسنی، حمید (۱۳۸۲). فراهم آوری و تحویل مدرک. تهران: نشر کتابدار.
۲. نقره کار، عبدالحمید؛ مظفر، فرهنگ؛ نقره کار، سلمان (۱۳۹۰). مدلسازی: روش مفید برای تحقیقات بین رشته ای. نشری انجمن تحقیقات معماری و شهرسازی ایران، ۱: (۱۲۹-۱۳۸).
۳. جهانی، علی؛ مسگری، سوسن (۱۳۸۴). جی آی اس به زبان ساده. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
۴. پورنقی، رویا (۱۳۹۲)؛ مدیریت مجموعه منابع کتابخانه با استفاده از سیستم اطلاعات مکانی (مطالعه موردی: کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران). تحقیقات کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاهی دوره ۴۷، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۲.
۵. صدیقی، مهري (۱۳۸۳). بررسی کاربرد سیستم اطلاعات جغرافیایی (جی آی اس) در ساماندهی

